

SMÄRRE MEDDELANDEN.

NYFÖRVÄRVADE ÅNGERMANLÄNSKA MÖBLER
I NORDISKA MUSEET.

Bland de osedvanligt rika förvärv av norrländska allmogeföremål, som Nordiska Museet under 1923 lyckats göra, märkas några ångermanländska, präktiga möbler, som låta sig hänföras till vissa bestämda mästare och därför här må med några ord beröras.

I det vidsträckta Ångermanland, liksom i Norrland för övrigt, spelade de glest liggande städerna föga roll, de voro små och obetydliga och saknade konkurrenskraftigt borgerskap; landsbygdens hantverk och handel florerade däremot i hög grad, trots alla inskränkande lagbud. Allmogens behov av möbler och andra snickerier fylldes sålunda av dess egna förmågor — sockensnickare, hantverkskunniga soldater och bönder. Framför allt spelade de sistnämnda, bonde-mästarna, stor roll, och dylika ombesörjde i stor utsträckning kyrkornas utsmyckning. På detta sätt kunde i Norrland, i synnerhet i Jämtland och Ångermanland, en mångfald verkligt framstående lantliga snickar- och snidarskolor arbeta, vilka lämnat efter sig en förvånande rik alstring av hög kvalitet; i fråga om konstfullt utstyrda möbler torde Ångermanland vara vårt främsta landskap. Nordiska Museet och Härnösands museum äga rika samlingar av dylika. Under tiden 1750—1850, den tid, som man har möjlighet att mer ingående studera, kan man inom Ångermanland urskilja en hel del lokala snickarskolor, tämligen skarpt avgränsade från varandra. En av de fyra huvudskolorna var lokaliserad till landskapets norra del, »nordan skogen». Dess huvudmästare heta Anders Olsson i Lakamark och Per Zakrisson i Kubbe, båda bönder. Den förre har varit en av norra Sveriges allra skickligaste snidare, varom många prov i form av kyrkoinredningar och möbler ännu vittna. I Nordiska Museet

är han representerad med bl. a. tvenne skåp. Per Zakrisson (1723—1780) är mest känd som byggmästare; ännu kvarstår den 1759 av honom byggda vackra klockstapeln i Anundsjö. Han byggde dessutom ett antal träkyrkor, Junsele, Viksjö, Skorped. Denne mästare lever ännu i folkets minne; han uppskattades t. o. m. av samtiden; Hülphers säger t. ex. om honom, att han »är känd i orten för en

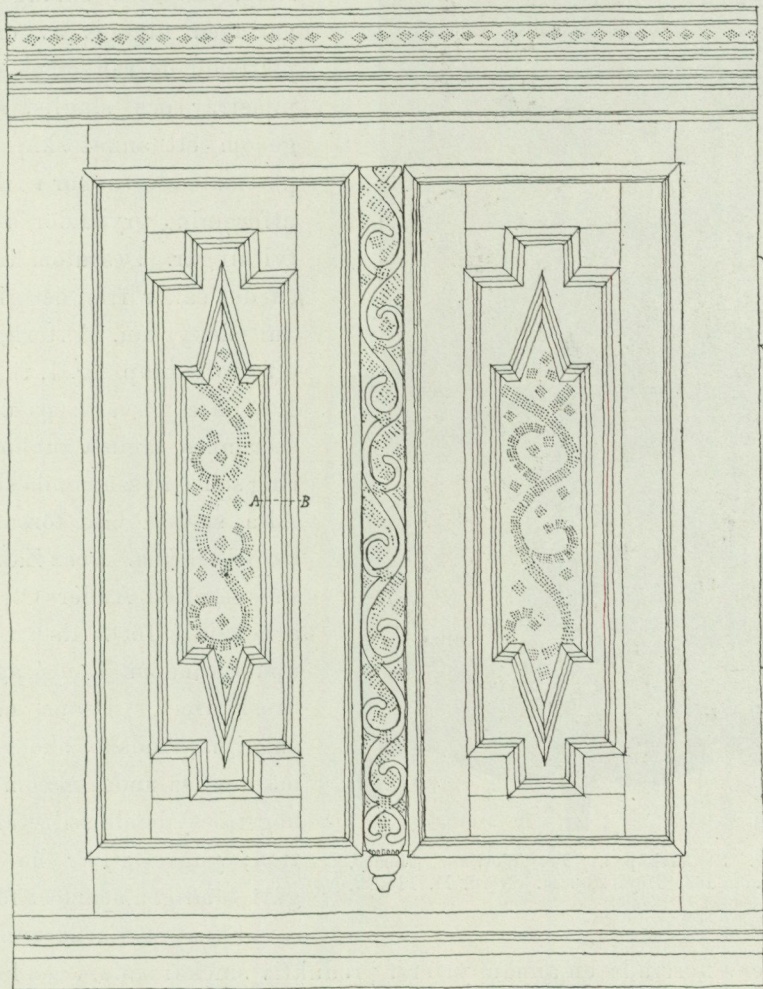

Fig. 1. Skåp av Per Zakrisson. Björna by och socken, Ångermanland. H. 1,95 m. Nord. M. 143,642. Efter uppmätning av G. Selling.

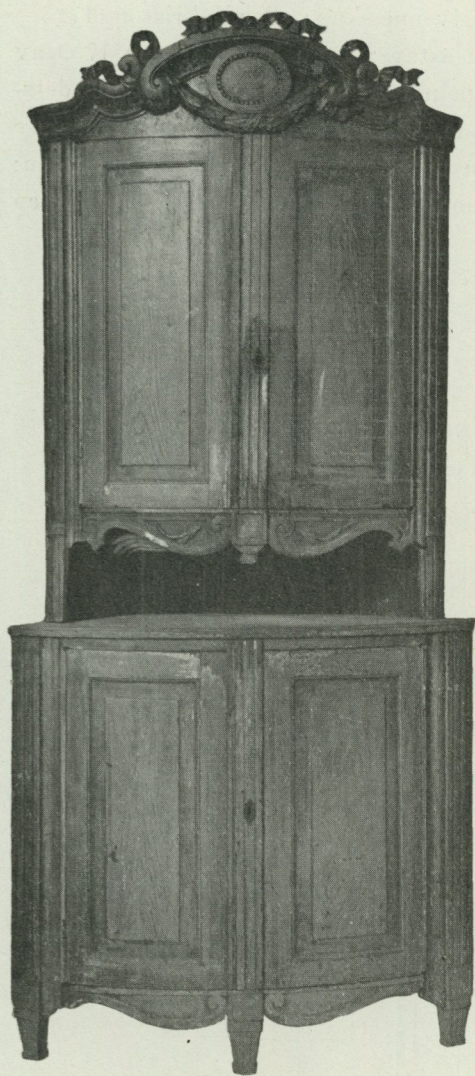

Fig. 2. Skänkskåp av Per Westman, Hemsö, Ångermanland. Höjd 2,50 m. Nord. M. 144042.

känstnär» och att han samtidigt »gjör snickare-, målare och smedsarbete med mycken skicklighet». Per Zakrisson är förut i museet representerad genom ett stort skåp, där den snidade orneringen utgöres av enkla plattsnidade rankor på sidopilastrar och slaglist samt genom ett annat skåp, där plattsnidade rankor i rikare utformning pryda dörrarnas fyllningar. Dessutom finnas en del saker från den rivna Junselekyrkan. Ytterligare ett stort skåp, fig. 1, tillhör 1923 års förvärv, på detta återfinnes samma rankorning som å nyssnämnda skåp. Alla skåpen visa förenklat barockschema. Även Zakrissons samtida, Anders Olsson, arbetade i 1600-tals maner, understundom i utpräglad broskbarock. Denna nord-ångermanländska skola utmärkes sålunda genom en högst betydande stilretardation; yngre stilar ha här gått tämligen spårlöst förbi.

I kustsocknarna »sunnan skogen» florerade en annan, ytterst produktiv snickarskola, även länge arbetande i 1600-tals tradition men dock under inflytande från yngre stilar. Dess huvudmästare var bonden Per Persson i Käxed, verk-

sam på 1760- och 1770-talen. Övre och nedre Ådalen bildade slutligen var sin stora lokalgrupp, båda tämligen starkt influerade av rokokon och framför allt av gustaviansk stil. Huvudorten för den nedre Ådalsskolan var den lilla Hemsön, som under 150 år utgjorde sätet för en oavbruten bildhuggartradition. Den förste kände mästaren här var Utanöbonden Jöns Jöransson Westman, född 1721, och den främste var dennes son, Per Westman, verksam till in på 1800-talet. Han var livligt verksam i kyrkorna och har efterlämnat en mycket stor profan alstring i form av möbler och rikt utstyrda

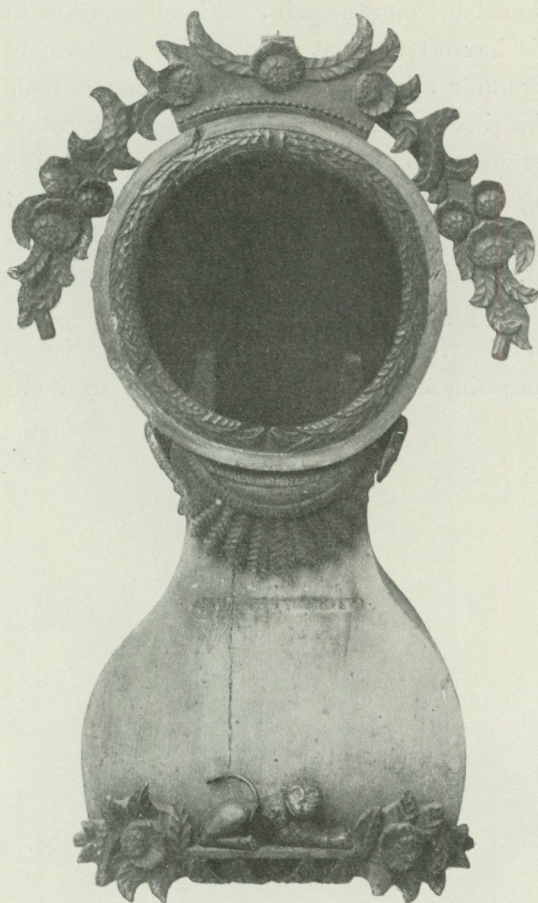

Fig. 3. Urfoder av Zakris Persson. Ångermanland.
H. 0,85 m. Nord. M. 144706.

dörrar.¹ Hans arbeten förete en hos allmogemästarna vanlig stilblandning; han har sammansmält rokokon med gustavianska stildrag, av vilka de senare så småningom togo överhanden. Ett ganska pråktigt prov på Westmans konst lämnar ett 1923 till Nordiska Museet förvärvat skänkskåp, fig. 2. Orneringen är gustaviansk och möbeln torde vara utförd under 1800-talets första decennium.

Den övre Ådalsskolan slår ut i full blomstring först med Zakris Persson, verksam under 1800-talets förra hälft.¹ Denne flitige mästare arbetade i ett frodigt maner, en blandning av rokoko och gustaviansk stil, besläktad med det angränsande Jämtlands samtida lantliga snickarkonst. Zakris har efterlämnat spår av sin verksamhet i hemsocknens kyrka, men framför allt har han snidat en mängd möbler. Det mest karakteristiska i hans alstring äro de rikt utstyrda klockskåpen, i regel små väggur, ibland golvur. Det rikaste exemplet på hans klockskåp jag känner, är det som 1923 förvärvades till museet — ehuru ej bland de vackraste, fig. 3. Typiskt är det fantasifullt gjorda lejonet. Mindre typiskt för mästaren är krönornamentet. I regel har Zakris prytt sina klockor med ett krön av rosor och bladverk av utomordentligt god verkan. Nordiska Museet äger redan bland sina magasinerade samlingar ett flertal dylika.

Manne Hofrén.

¹ Per Westman finnes behandlad i *Fataburen* 1919 och Zakris Persson i samma tidskrift, 1920.